

נאמר של נייר

אהבתה החשאית של המשוררת רחל * ברנר: „אנו

איננו עם המכבד את משורריו" * עצותיו של י. ח. ברנר לסופר

צעיר * אגדת איש האיריסים שנפל בדרכו לגושי-עציון

החוויה הישראלית

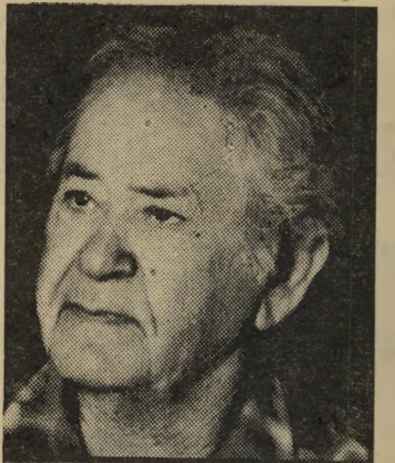
„... והנפילים היו בארץ בימים ההם”

תהליך הניווט ההדרגתי, המקיף את הברה הישראלית במשך 30 שנות המדינה, משכיח את רצף הדורות המייסדים והמחדשים של היישוב היהודי בארץ-ישׁ ראל. אותם דורות מייסדים וכוזים למיעוט של תיאורים סיפוריים הממחישים לדור רות הנוכחיים את תמונת המצב הברא-שיתית כאשר „הנפילים היו בארץ בימים ההם” (בראשית 6, 4).

סידרת ספרים שראתה אור במהלך 15 השנים האחרונות, ולא זכתה כלל במקום הראוי לה במדף הספרים הישראלי, היא סידרת המונוגרפיות מאת שמעון קושניר, העוסקת באנשי העלייה השנייה ובילדיהם שנפלו חלל במלחמת תשׁוׁה. כשהם מיר תורים חלל שנבצר משרידי דור תשׁוׁה למלאו. רצׁב סיקור על כמה מספריו של שמעון קושניר:

„אנשי נבו” *

דמות יוצאת דופן בגלריית הנפילים של העלייה השנייה היא זו של נח נפתולסקי, שהיה גם אחד מאחרוני הדור הזה שכלה מעל פני הארץ בעשורי השנים של המדינה. נפתולסקי הוא הדמות המרכזית, שבה מתגלמת החיות והטרגדיה של בני דורו ועל כן יש בסיפור חייו עוצמת ההמחשה, כפי שהיא מגיעה לידי ביטוי בספר אנשי נבו. כותרת הספר לקוחה משירה של הר משוררת רחל (בובשטיין): „פרש כפיים, ראה מנגד / שמה — אין כאן / איש ונבו לו / על ארץ רכה...” וקריאה בספר

שמעון קושניר
דור שהיה ולא ישוב עוד לעולם

מעידה על כך שעבור הדורות שלא ידעו, דמות האמת של נפתולסקי היא מפתח לפיענוח העבר הנפילי של הארץ הזאת.

* שמעון קושניר, „אנשי נבו — פיר עילייה של אנשי העלייה השנייה”, הוצאת „עם עובד”, 237 עמודים (כריכה קשה).

שמעון קושניר פותח את המונוגרפיה בהצגת הרקע הגלולי של הנפשות הפועלות; בתיאור אותן עיירות נידחות ברוסיה שהציונות פיעפעה בהן מתחת לקרקע קצ מחד, ובהצגת עדת הנשים והגברים שהשקפות עולמם היו מוגנה של להט ציוני ורומנטיות אנרכיסטית. נח נפתולסקי חילק את בחרותו ברוסיה, בין לימוד גמרא, ושירי פושקין ולרמונטוב, יל גור-דון וחׁנ ביאליק, רקע שהוא דיוקנו של חלוץ כמשכיל צעיר המתמודד בהצלחה מסע מדהימה עם העיברית והעיבריות.

משוררת רחל
מבריקה רעיונות על שירת האדם

הנמשך לאורך כיתביהם של אחד-העם, ברוצ'בסקי, פירברג ויוסף-חיים ברנר, כאשר מגיע נפתולסקי במהלך חינוכו הרעיוני לכדי קריאת שפינוזה, שבתר להתקיים מלאכת ליטוש וזכויות ולא לעשות את תורתו קרדום להפוך בו, התור צאה היא שהמשורר הצעיר והתמיר מחי לית להתפרנס מעבודת האדמה, הופך צמי חוני אחרי קריאת העגל של פירברג ותורתו של טולסטוי. תהליך זה מסתיים בהחלטה לפרוש מן העושר של בית הריו, ולעלות לארץ-ישראל.

„רחל היתה מתרפקת על נח” במוציא-שבת, נר שני של חנוכה, שנת תרסׁו (1906) הגיע נפתולסקי לנמל יפו, וכבר בבית המלון המפורסם של חיים ברוך מצא את הדמות האגדית של מיכאל הלפרין, שהתחיל מדקלם בקולו הרועם את שירי פרוג ברוסית, ומחרויות של שירי מהפכה רוסיים.

את תקופתו הראשונה של נפתולסקי בארץ עשה כשכיר-יום בפתח-תיקוה, שם פגש באׁד גורדון, שהזכיר לו עד למאד את דמותו של טולסטוי. כעבור כמה ימים עברו השניים להתגורר יחד באותו החדר, לבחון ולחלוק את רעיונותיהם הטולסטיים ואופני המחשתם בארץ.

כאשר החליט נפתולסקי להגשים בפור על את תורתו, החליט לעבור הגלילה: „באונות-ימיה הפלגו מיפו לחיפה, ובכבת חיפה—צמח הגיעו לעמק-הירדן ובאו להצרה של כינרת...” שם פגש נח ביוסף לישינסקי, יחזקאל חנקין ושאר דמוריות שהשפיעו על אורחותיו. מכינרת הוא יצא למסע-גדודים עם שניים מחבריו על פני מושבות הגליל. יום אחד, בהיותו מתגורר במושבה סגׁרה, נשמעה דפיקה בדת חדרו: „פתח את הדלת וראה איש צעיר, עטור זקן שחור קפון...” שהביא דׁש מאׁד גורדון, אותו צעיר היה ברא כצנלסון, מאוחר יותר מחוללה של מפאׁי

ההיסטורית. השניים ניהלו שיחה אל תוך הלילה. כעבור זמן תקפה הקדחת את נפתולסקי, ואחרי החלמתו נסע להבריא במושבה רחובות. שם הוא פגש במשוררת רחל, שהיתה צעירה לימים והתגוררה עם אחותה. בין השניים החלה פורחת אהבה, שהשפיעה עד מאד על עולמו החווייתי והרגשי של נפתולסקי: „רחל היתה מתרפקת על נח, מבקשת לדוכב אותו, מבריקה רעיונות על שירת האדם על אדמות...” נח, שהיה משורר בסתר, הראה לה את שיריו, ריגשה, ואחר שיכנעה בדבר עיקרי אמנותו בדת העבודה, עד שהמשוררת לעתיד לבוא החליטה לבקש לה הכשרה כפועלת חקלאית. תוך גישור שיהם המשותפים של נח ורחל, הוא עבר להתגורר באחד הפרדסים: „בפינקסו היה נח מעלה הגנים בחרוזים, ותרגומי ניבים שהיה דולה משירת היינה, לרמונטוב ופושקין, וקטעי מחשבה שמצאם ראויים...” יום אחד הגיע לפרדס, במיצוות אׁד גורדון, הסופר יׁח ברנר אל נפתולסקי. בעוד שניהם משוחחים, שאל נח את ברנר מדוע נשכחה שירת ילׁג. תשרו בתו של ברנר היתה: „מפני שאנו איננו עם המכבד את משורריו...”

„ארץ-ישראל המשתנה סוגרת עליי.” בינתיים התמסר נפתולסקי להגשמת אמונותיו, תוך שטיפח את ידיעותיו בחקלאות עיונית ומעשית, והקים את חלקת הניסיונות החקלאיים המפורסמת בכינרת. לגדות האגם המשיכו ונרקמו יחסי עם המשוררת רחל. במקביל לדמוריה של משוררת היגון, עולה בין דפי סיפור חייו של נפתולסקי גלויית דמוריות נשיות של העלייה השנייה ככתיה שייק, שושנה בוגן, שרה שמוקלר (חב רתו של ברל כצנלסון), ונשים אחרות שמתו או התאבדו באותה עת. הספר אינו מסתיר כלל את נושא ההתאבדות שהיה, נפוץ למדי בארץ בין הצעירים החלוצים של אותם ימים. אמר על כך נפתולסקי: „וכאלה נשרפים בלהט נפשי כבאיכם...”

במהלך מילחמת-העולם הראשונה התי גלה נפתולסקי כאחד המומחים לחקלאות ולמשלחות. במקביל החליט, עקרונית, שלא להקים כל מישפחה, החלטה שלא היתה יוצאת-דופן בין בני-דורו שהקדישו את חייהם למען החברה. בסופה של התי מילחמה העולמית עסק נפתולסקי בהקמת תחנות ניסיון חקלאיות ומשתלות בכל רחבי הארץ, ובחוסכונותיו רכש חלקת קרקע, בשממה, שעליה ניצבת כיום העיר גיב-עתים, שם הקים, כמוידי ובהתאם לתורתו ואמונתו, את ציריף-העץ המפורסם שלו, כאשר מסביבו המשתלה הפרטית שלו ואחד מאוספי הצמחים העשירים ביר-תר של ארץ-ישראל.

שם הוא גם יצר קשר עם שניים מהחשיריים שבין חוקרי הטבע והצמחייה של ארץ-ישראל, אליעזר פקטורי ואלכסנדר אייג. יחד איתם יצא לטיולים ברחבי הארץ. שלושתם גילו בגליל-העליון את השושן הצחור ועוד סוגי פרחים וצמחים, שלא נודעו עד אז. עוד שנים רבות המשיך נפתולסקי בניסיונותיו ובעבודותיו כאשר הוא חי נגד הזרם, ובעוד חבריו וידידיו, בני דור הנפילים, מתים בזה אחר זה וארץ-ישראל המשתנה סוגרת עליו: „והנה העיר רודפת אחר המתבודד, להסיג גבולו ולהעיק עליו בכת-ראבן בעלי קומות וחניות...”

עם התפתחותה והתרחבותה של החבירה הארצישראלית, הסתגר נפתולסקי בתוך משתלתו וצריפו. צרכיו היו מועטים, והכנסתו הספיקה לו למונותיו הטיבעוניים. אחותו ואמו שהתגוררו עימו מתו, והותירו אותו גלמוד. אחרי קום המדינה

נה מסר נפתולסקי, שהפך דמות יותר ויותר שונה בנוף החברתי הסובב אותו, את זכות-הבעלות על חלקת-הקרקע שלו, כעיובוני-בחיים לקרן-הקיימת — מסייה הממחישה את הפער שבין דור-הנפילים לדור הספקולנטים שירש אותם. גם מסייה רה זו מעידה, כמאמר הספר, על פער תהומי זה: „תודשים אחרים לאחר חתימת ההסכם (עם הקרן הקיימת) נודע, כי חלקת-אדמתו של נח הוחכרה לקב לנים, למטרות בניין שיכון... וביום קיץ אחד באו מכוניות, ופעילים החלו בהריסת הגדר. באו טרקטורים שהרשו וגרפו את האדמה...”

מישבת אתה ובודדת מחלקתו הותירה הקרן הקיימת לנפתולסקי, כאשר מסביבו 11 בתים רבי-מידות שהוקמו על עובונות בחיים. הוא חי בחלקתו עד לפני כמה שנים, כמו היה רובינון קרוזו אנדי מדור הנפילים, החי ומתגורר באי של שפיות, כאשר מסביבו לוחכים גלי ים השיכונים את חלקתו יוצאת-הדופן. את עשבותיו הוא מסר לאוניברסיטה העיברית בירושלים, את אוסף החבצלות, הגלוסקיניות, האמריליסים, הבלאדונות, הקרימים והשחר לבים ורבות הפקעות שאסף משך חי דור מסר לכינרת, ואת סיפורייתו המיקי-צעית הקדיש לאוהלו ולבית-ירח שעל שפת הכינרת.

כאשר מת נח נפתולסקי, מת אחרון הנפילים. סיפורו של נפתולסקי, אנשי נבו, מהווה תיזכורת מרגשת ואותנטית על אודות דור שהיה ולא ישוב עוד לעולם.

אגדת האיריסים

ספר שהוא בחינת יהלום בנזר החוויה הישראלית הינו האיריסים עודם פורחים * בו מספר קושניר האב על תולדות מישי

שמעון קושניר

האיריסים עודם פורחים

האיריסים עודם פורחים
עיצוב העטיפה: גד אולמן

פחתו והשתרשותה בארץ. הציר המרכזי בסיפור הוא הבן טוביה, שהיה אחד מאנשי שי, מחלקת החר' הידועה יותר תחת השם הלׁיה, שנפלו בדרכם לגושי-עציון. בסיפ-רו זה מצליח קושניר האב, להעלות תמיר נח, תיאורית רבי-ממדית של דור-הנפילים מה, דודור הבנים מאידך, כאשר השני

* שמעון קושניר, „האיריסים עודם פורחים”, הוצאת „עם עובד”, 237 עמודים (כריכה קשה)